

Klimaatverandering*

Sander Voerman

In Nederland is in het afgelopen jaar in de media en het publieke debat de aandacht voor het probleem van klimaatverandering volstrekt verstomd. In internationaal verband vormt ons land in dit opzicht geen uitzondering. Op een zeker moment stonden de kranten bol van mogelijke schandalen die het bewijsmateriaal onderuit zouden halen, maar tegen de tijd dat de hype voorbij was hadden de media geen aandacht meer voor de vaststelling dat er van een complot geen sprake was geweest. Vanuit wetenschappelijk oogpunt zijn de belangrijkste inzichten in de klimaatverandering ongewijzigd. Vanuit het oogpunt van de gemiddelde facebookgebruiker is het broeikaseffect een beetje te 2010.

Onze uitstoot van broeikasgassen is op twee manieren een punt van zorg. In de eerste plaats blijkt uit onderzoek dat deze uitstoot de oorzaak is van een opwarming van het aardoppervlak die met grote waarschijnlijkheid gaat leiden tot een reeks aan zeer onwenselijke effecten in de komende honderd jaar, zoals een verstoring van de watervoorziening in grote delen van de wereld, een stijging van de zeespiegel, en een verhoogde kans op overstromingen, met name in de derde wereld.

In de tweede plaats blijkt uit onderzoek dat er mechanismen werkzaam zijn in ons klimaat die de opwarming drastisch kunnen versterken. Wat we niet weten is onder welke omstandigheden deze mechanismen precies in werking treden. Een voorbeeld hiervan is methaangas dat gevangen zit in landijs en vrijkomt bij het smelten daarvan. Methaangas is een zeer sterk broeikasgas, dat het aardoppervlak nog verder zal doen opwarmen, met als gevolg dat nog meer landijs zal smelten, en daardoor nog meer methaan zal vrijkomen, waarna de opwarming niet meer te stoppen is.

Voor zover we de details van dergelijke mechanismen niet goed kennen, schatten wetenschappers de kans op hun schadelijke effecten laag in: de onzekerheden in onze modellen leiden tot onzekerheden in onze voorspellingen. Terwijl het zeer waarschijnlijk is dat de atmosfeer in de komende honderd jaar enkele graden verder zal opwarmen door onze CO₂-uitstoot, is de kans dat methaangas deze opwarming zal vermenigvuldigen veel kleiner. Er zijn echter berekeningen die de kans rond de vijf procent inschatten dat dit soort mechanismen zullen leiden tot een stijging van meer dan tien graden. De gevolgen daarvan zijn niet te overzien. Bovendien is er een risico op een mogelijk nog veel hogere stijging in de 22ste eeuw.

Politici weigeren over dit soort zaken te spreken zolang er onzekerheden in het spel zijn. Sterker nog, politici weigeren te spreken over alles dat met het klimaat te maken heeft en waarvan niet onomstotelijk is aangetoond dat het zal gebeuren. Dit is opmerkelijk, omdat politici wel luisteren wanneer een veiligheidsdienst aangeeft dat er een kans is op een aanslag, of wanneer medisch specialisten aangeven dat er een kans is op een epidemie. Stelt u zich eens voor dat u in een vliegtuig wilt stappen en een vliegveldmedewerker u vertelt dat er een defect is geconstateerd in één van de motoren. Maar, zo verzekert hij u, de kans dat dit defect er tijdens uw vlucht toe zal leiden dat het vliegtuig neerstort is maar vijf procent. Stapt u dan in omdat de noodlottige afloop niet waarschijnlijk is? Ik in ieder geval niet. Welnu, met de grootste gevaren van de klimaatverandering is het net zo. Het feit dat wij allemaal elk jaar nog steeds met het vliegtuig op vakantie gaan

* Verschenen in *Wijzgerig Perspectief*, 216, 4, 44-45 (Uitgeverij Boom, 2011).

zorgt ervoor dat er een serieuze kans is dat over honderdvijftig jaar niemand meer weet wat vakantie betekent.

Dit betekent dat uw kinderen of kleinkinderen zich, wanneer ze volwassen zijn, zullen afvragen waarom u ze elke keer in het vliegtuig heeft laten stappen, terwijl het defect toch bekend was. Niet alleen indien dan duidelijk zou zijn dat er voor *hun* kleinkinderen nauwelijks nog een leefbare wereld overblijft, maar ook wanneer dan duidelijk zou zijn geworden dat we geluk hebben gehad en het allemaal toch nog goedkomt. Onze kleinkinderen zullen ons verwijten dat we *roekeloos* zijn geweest. Misschien haalt u hierover uw schouders op, of heeft u sowieso geen kinderen. Maar indien we het beste voor hebben met toekomstige generaties, dan zullen we ons dat verwijt aantrekken. En dan vormt de klimaatverandering een moreel probleem.

Want wat zouden we tegen onze kleinkinderen moeten zeggen? Zullen wij ze vertellen dat we het niet geweten hebben, omdat de rapporten van de wetenschappers te academisch waren, de film van Al Gore juist weer te populistisch was, en Geert Wilders hard bleef roepen dat het een fabeltje betrof, verzonnen door linkse hobbyisten? De klimaatverandering vormt ook een probleem voor de *politieke filosofie*. Hoe is een duurzame democratie mogelijk, wanneer we binnen onze eigen democratie juist zien dat alarmerende kennis over het klimaat, die door onze wetenschappelijke instituties wordt vergaard, door ons genoeglijk als “te alarmerend” kan worden weggewuifd?

Misschien vraagt u zich af of deze problematiek niet wat te “toegepast” is voor de filosofie. Zou de filosoof zich niet beter met de *algemene* vraag naar de verhouding tussen democratie en wetenschap kunnen bezighouden, en het broeikas effect hooguit als dramatische casus moeten zien? Zelf denk ik dat het onderwerp van *duurzaamheid* in ieder geval een eigen plaats binnen de filosofie verdient. Het broeikas effect is misschien wel een casus, in die zin dat ook de afname van biodiversiteit, het leegvissen van de zee, en de vervuiling van ons ecosysteem de duurzaamheid van onze leefwereld aantasten. Maar zonder waarde te hechten aan duurzaamheid in het algemeen ondermijnt een politiek systeem haar eigen continuïteit, en dus haar status als handelend collectief dat de wil van allen, door de tijd heen, belichaamt. Of we nu persoonlijk geven om toekomstige generaties of niet, als we het leven van die toekomstige generaties steeds moeilijker gaan maken, dan kun je je afvragen hoe geschikt wij zijn voor democratie, en dus hoe geschikt democratie is voor ons.

Deze uiteenzetting is het eerste deel in een tweeluik. Ik heb in dit korte bestek slechts kunnen schetsen wat het probleem is en welke filosofische vragen daarbij een rol spelen. Het stokje geef ik nu graag door aan Herman de Regt, de leraar die me heeft doen inzien dat filosofie alleen begrijpelijk is wanneer haar problemen een praktische relevantie hebben. In het volgende deel van dit tweeluik gaat hij dieper in op de vraag hoe er binnen een democratie geluisterd kan worden naar klimaatwetenschappers.